

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

THE USE OF BLENDED LEARNING TOOLS IN TEACHING ESP AT A HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTION

У статті розглянуто актуальні питання впровадження змішаного навчання у навчальний процес закладів вищої освіти. Визначаються сутність змішаного навчання, його завдання, переваги та труднощі його впровадження у навчальний процес університету. Пропонується типологія моделей змішаного навчання й обґрунтовується вибір моделей «перевернутий клас», «зона ротація» та «особистісно орієнтованої» як найефективніших під час вивчення англійської мови професійного спрямування. Встановлюється, що використання змішаного навчання у викладанні англійської мови в технічному закладі вищої освіти створює всі умови для реалізації принципів індивідуалізації та диференціації навчання, розвиває пізнавальну діяльність і креативність студентів, сприяє поступовому переходу від навчання до самоосвіти.

Ключові слова: змішане навчання, англійська мова професійного спрямування, ВНЗ, ІКТ, традиційне навчання, онлайн-навчання, модель «перевернутий клас», модель «зона ротація».

В статье рассматриваются актуальные вопросы внедрения смешанного обучения в учебный процесс в вузе. Определяются сущность смешанного обучения, его задачи, преимущества и трудности его внедрения в учебный процесс университета. Предлагается типология моделей смешанного обучения и обосновывается выбор моделей «перевернутый класс», «зона ротация» и «лично ориентированной» модели как самых эффективных при изучении английского языка профессионального направле-

ния. Устанавливается, что использование смешанного обучения при преподавании английского языка в техническом вузе создает все условия для реализации принципов индивидуализации и дифференциации обучения, развивает познавательную деятельность и креативность студентов, способствует постепенному переходу от обучения к самообразованию.

Ключевые слова: смешанное обучение, английский язык профессионального направления, ВУЗ, ИКТ, традиционное обучение, онлайн-обучение, модель «перевернутый класс», модель «зона ротация».

The article examines the actual issues of the implementation of blended learning in the process of ESP teaching to students of a higher educational institution. The research defines the concept of blended learning, determines its tasks, advantages and disadvantages, as well as difficulties of its introduction into the educational process. The article also represents the typology of blended learning models covering their main features. The flipped classroom, station rotation and a self-blend model have been chosen by authors as the most effective ones for ESP learning at the technical university. It has been established that the use of blended learning in the ESP teaching creates all the conditions for the implementation of the principles of individualization and differentiation, develops students' cognitive activity and creativity and promotes a gradual transition from education to self-education.

Key words: blended learning, English for specific purposes (ESP), higher educational institution, ICT, traditional learning, online learning, flipped classroom model, station rotation model.

УДК 378.147:372.881.111.1(045)

Конопляник Л.М.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри іноземних мов
і прикладної лінгвістики
Національного авіаційного університету

Коваленко О.О.,

викладач кафедри англійської мови
технічного спрямування № 2
Національного технічного
університету України
«Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Сьогодні спостерігається велика цікавість до використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ) у галузі освіти. Це пояснюється стрімким розвитком інформаційних технологій, які стали невід'ємною частиною сучасного життя людини. Удосконалення навчального процесу в університеті за допомогою ІКТ є актуальною проблемою вищої освіти, яка спрямована на впровадження ефективних методів підготовки висококваліфікованих фахівців, які не лише мають теоретичні знання та вміють працювати з інформацією, але володіють практичними навичками розв'язання завдань у професійній сфері, здатні до самостійних обґрунтованих рішень, можуть бути конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Крім того, сьогодні існує проблема швидкого «застарівання» знань та необхідності оброблення великого обсягу інформації, тому набуває актуальності проблема підготовки фахів-

ців, які мають необхідні знання та вміння для продовження навчання протягом усього життя [9].

Інформатизація та комп'ютеризація сфери освіти, зокрема вищої, приводить до появи нових методів та технологій організації навчального процесу у ЗВО, які розвивають компетентності, необхідні для сучасного фахівця [7, с. 468]. Приділяючи значну увагу проблемі якості підготовки фахівців, освітяни та науковці досліджують педагогічні технології, які могли б забезпечити реалізацію дидактичних принципів диференціації та індивідуалізації навчання, сприяли б розвитку пізнавальної діяльності, креативності та свідомості студентів, а також реалізували б перехід від навчання до самоосвіти. Вищі навчальні заклади, урядові та військові навчальні заклади європейських країн та Сполучених Штатів Америки активно впроваджують новітні педагогічні технології, зокрема: дистанційне навчання, електронне навчання, мобільне навчання, змішане навчання, навчання із

залученням інтерактивних методик, навчання за технологією тренінгу й інші [12; 1, с. 117]. Цьому активно сприяють такі чинники: наявність високошвидкісного Інтернету, високий рівень комп'ютерної грамотності як студентів, так і викладачів, а також технічне оснащення аудиторій ЗВО.

Незважаючи на те, що зазначені чинники мають ще недостатньо високий рівень в Україні порівняно з вищезгаданими країнами, ці педагогічні технології також запроваджуються в навчальний процес вітчизняних ЗВО. Можливо, цей процес відбувається не так швидко, проте заперечувати факт того, що робляться значні кроки в цьому напрямі, ми не можемо. Навіть більше, необхідність запровадження таких технологій зумовлена тим, що система вищої освіти спрямована на збільшення годин самостійної роботи студентів та скорочення аудиторних годин на вивчення навчальних дисциплін (зокрема, англійської мови). Це приводить до зростання обсягу навчального матеріалу, що відводиться на самостійне опрацювання і, як результат, до необхідності використання ІКТ у процесі навчання, та зумовлює той факт, що традиційних форм навчання вже недостатньо для вирішення поставлених завдань. Крім того, використання лише традиційних форм навчання (лекції, практикуми, семінари) часто призводить до пасивності студентів, оскільки такі форми не цікаві студентам та недостатньо активізують їхню діяльність із здобуття знань самостійно. Електронне, дистанційне, мобільне навчання поступово стає традиційним для вищої освіти, однак кожне з них має свої обмеження. Ці обмеження зумовили спроби змішати різні методи передавання знань [12], появу нової форми навчання – змішаного навчання, яке передбачає оптимальне поєднання традиційних технологій з інноваційними технологіями електронного, дистанційного та мобільного навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Численні публікації вітчизняних та закордонних науковців, які досліджують змішане навчання, визнають його одним із нових напрямів удосконалення освітнього процесу, підвищення якості підготовки майбутніх фахівців та ефективності системи безперервного навчання.

Проблему використання моделі змішаного навчання в системі освіти розглядали у своїх працях такі закордонні вчені: Д. Берн, К. Бонк, В. Вудфілд, Ч. Грем, Б. Коллінс, Р. Ларсен, Д. Найджел, К. Рід, Е. Розетт, К. Спрін, Д. Тракслер, Д. Харісон, Дж. Хоффман, К. Хенрі, Л. Халверсон, С. Моебз та інші. Зокрема, К. Бонк і Ч. Грем зазначають, що популярність змішаного навчання, яке поєднує безпосереднє навчання в аудиторії й онлайн-навчання, швидко зростає [12]. Проте, на думку науковців, сьогодні ще є безліч проблем, які необхідно вирішити під час запровадження такої форми навчання. По-перше, існує багато техноло-

гій і методів передавання знань, які можна використовувати для змішаного навчання, але мало відомо про фактичну ефективність такого змішування [17]. По-друге, розрізняють багато моделей змішаного навчання та підходів до навчання [12], які призводять до плутанини серед практиків у пошуку оптимальних підходів до змішаного навчання та способів оцінки змішаних курсів або програм. Враховуючи вищезазначені факти, освітянам потрібні рекомендації щодо того, які оптимальні «змішування» можна використовувати в навчальній діяльності. Більшість закордонних учених погоджуються з думкою, що подальше дослідження проблеми змішаного навчання та його наслідків для навчання є виправданим, щоби допомогти освітянам-практикам планувати та впроваджувати змішане навчання у своїх організаціях [12; 15; 16].

Не залишилися осторонь цієї проблеми й такі українські вчені, як: К. Бугайчук, Л. Данькевич, Г. Дзіман, О. Коротун, О. Кузьменко, В. Кухаренко, Н. Олійник, І. Пучков, О. Рафальська, Н. Рашевська, О. Рогульська, Є. Смирнова-Трибульська, Я. Сікора, О. Спірін, А. Стрюк, Ю. Триус, Г. Ткачук, Л. Фандеева, Г. Чередніченко, О. Чугай, О. Щербакова й інші, які провели теоретичні й експериментальні дослідження щодо впровадження змішаного навчання в практику підготовки майбутніх фахівців.

Зазначені вище дослідники висвітлюють переваги та недоліки змішаного навчання, визначають його особливості, описують моделі змішаного навчання (О. Рогульська, Г. Дзіман, О. Коротун, Я. Сікора, О. Чугай) та їх використання в навчальному процесі школи та ЗВО або під час вивчення конкретних дисциплін (зокрема, інформатики та математики (Г. Ткачук, Н. Рашевська, Ю. Рамський, Ю. Триус, Є. Смирнова-Трибульська, А. Стрюк та ін.), іноземної мови (О. Щербакова, Ж. Ніколаєва, Г. Дзіман, О. Маковей, Л. Данькевич, Г. Чередніченко й ін.), пропонують класифікацію засобів змішаного навчання та їх інтеграцію в навчальний процес (Г. Ткачук), здійснюють теоретико-методологічний аналіз поняття «змішане навчання» (К. Бугайчук).

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Аналіз наукових досліджень із проблеми впровадження змішаного навчання в навчально-виховний процес ЗВО дає змогу стверджувати, що дослідження зазначених вище науковців є досить ґрунтовними в описі структури й організації змішаних навчальних курсів окремих дисциплін або впровадження змішаного навчання підготовки фахівців певного профілю, проте дана проблема сьогодні залишається актуальною та дискусійною. Зокрема, існують різні погляди щодо змісту поняття «змішане навчання», яке також називається гібридним, комбінованим та інтеграційним. Тому воно потребує уточнення. Крім того,

доцільно визначити, які переваги традиційного, електронного, дистанційного, мобільного навчання варто використати під час упровадження змішаного навчання в навчальний процес ЗВО, розглянути питання щодо реалізації окремих моделей змішаного навчання під час навчання англійської мови професійного спрямування у ЗВО та розробити навчально-методичне забезпечення тощо.

Метою статті є аналіз поглядів на сутність і зміст змішаного навчання та його завдань, реалізація змішаного навчання і вибір його найбільш оптимальних моделей для навчання англійської мови професійного спрямування у ЗВО, а також визначення перспектив його застосування в практиці технічного ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Термін «змішане навчання» прийшов у сучасну освітню парадигму з американської педагогіки та набув широкого використання в методиці навчання після появи книжки К. Бонка і Ч. Грем «Довідник змішаного навчання» [3, с. 261], які запропонували вживати терміни «гібридне» та «змішане» як взаємозамінні. Із часів виходу цієї книжки до сьогодні триває дискусія щодо точного значення даного терміна серед іноземних і вітчизняних дослідників. І це не дивно, оскільки перші запитання, які ставить більшість людей, коли чує про змішане навчання, це, звичайно: «Що таке змішане навчання?» та «Чим відрізняється змішане навчання від розподіленого навчання, електронного навчання, відкритого навчання, гнучкого навчання та гібридних курсів?» [12]. У своєму дослідженні Ч. Грем узагальнює, що може змішуватися в такій формі навчання:

1. **Поєднання методик навчання.** Наприклад, Кріс Рід і Харві Сінх розглядають змішане навчання як навчальну програму, в якій використовується більше одного засобу подачі матеріалу з метою оптимізувати результати навчання і витрати на реалізацію програми [18]. Такої ж думки дотримуються і Томсон [15].

2. **Поєднання навчальних методів.**

3. **Поєднання традиційного навчання в аудиторії й онлайн-навчання** [12; 13; 14]. На думку Б. Колліс, змішане навчання – це «гібрид традиційного очного та онлайн-навчання, коли навчання відбувається як в аудиторії, так і за її межами, а онлайн-складник стає природним розширенням традиційного навчання» [14]. Такої ж думки дотримуються К. Бонк і Ч. Грем, які характеризують змішане навчання як поєднання традиційного навчання за участю вчителя («віч-на-віч») із самостійним онлайн-навчанням [12], та К. Сеннамо, яка вважає, що це поєднання аудиторного навчання із самостійною роботою студентів у режимі онлайн у такому темпі й обсязі, який кожен студент обирає для себе [13].

Недолік двох перших пунктів («поєднання методик навчання» та «поєднання навчаль-

них методів навчання») полягає в тому, що вони надто широко визначають поняття змішаного навчання, яке охоплює практично всі системи навчання. Важко знайти будь-яку систему навчання, яка б не включала численні методики та засоби навчання, тобто яка не була б «змішаною» [15]. Тому ці два пункти зменшують значення цього поняття, оскільки не розкривають суті змішаного навчання та не пояснюють, чому концепція змішаного навчання є такою захоплюючою для багатьох людей. Третій пункт («поєднання традиційного навчання в аудиторії й онлайн-навчання») точніше відображає історичну появу змішаних систем навчання і може бути основою робочого визначення змішаного навчання [15]. Саме тому більшість закордонних та українських дослідників дотримуються такого змісту поняття.

Так, на думку більшості українських науковців, змішане навчання – це процес здобуття знань, умінь та навичок, який супроводжується поєднанням різних технологій навчання: очного, електронного, дистанційного, мобільного тощо (Ю. Триус, А. Стрюк, В. Кухаренко, О. Коротун, Г. Ткачук).

Г. Ткачук визначає змішане навчання як цілеспрямований процес передавання і засвоєння знань, умінь, навичок та способів пізнавальної діяльності студента на основі поєднання технологій традиційного, електронного, дистанційного та мобільного навчання [6, с. 246].

В. Кухаренко так узагальнює змішане навчання: 1) (у вузькому сенсі) поширена форма, в якій студенти навчаються в аудиторії та виконують асинхронну онлайн-діяльність (поєднання елементів традиційного й онлайн-курсів); 2) (у ширшому сенсі) така форма навчання, де сформульовані межі онлайн-курсу, які використовують синхронні зустрічі та мережеві технології, з асинхронною діяльністю та можливими очними зустрічами; 3) поєднання студентів онлайн, які взаємодіють, але перебувають у різних місцях [2, с. 49].

Проте, на нашу думку, найповніше визначення дає український науковець О. Коротун, яка «змішане навчання» розуміє як «цілеспрямований процес взаємодії суб'єктів навчання на основі поєднання традиційної та онлайн моделей навчання, який відбувається в аудиторії та поза її межами, у синхронному й асинхронному режимах та базується на широкому використанні ІКТ [1, с. 118].

Незважаючи на різні формулювання змішаного навчання, його сутність зводиться до того, що це раціональне поєднання традиційної класно-урочної системи та сучасної цифрової освіти, що дозволяє використовувати їхні переваги та мінімізувати слабкі сторони. Спільним є використання онлайн-технологій, які якісно змінюють та підвищують ефективність навчального процесу у ВНЗ і сприяють тому, що навчальний матеріал стає динамічним та зрозумілим для студентів різних

навчальних стилів, задовольняючи їхні індивідуальні потреби. На думку О. Чугай, використання змішаного навчання дає змогу розкрити потенціал кожного студента за його індивідуальними потребами та можливостями [9]. Під час такого навчання студент здобуває знання як самостійно (онлайн), так і з викладачем (очна форма). Таке навчання дає змогу контролювати час, місце, темп і спосіб вивчення матеріалу. Серед основних форм, методів і засобів змішаного навчання, які запозичені із традиційного навчання, можна виділити лекції та практичні заняття, семінари, самостійні роботи, контрольні роботи, доповіді, навчальні матеріали (підручники, посібники, наочні матеріали, роздаткові матеріали). Форми та методи, запозичені з дистанційного й електронного навчання, включають: аудіо- та відеолекції, електронні підручники у вигляді хмарного додатка, навчальну літературу з електронних бібліотек, онлайн-спілкування та консультації з використанням чата, форумів, електронної пошти, «Скайпу», онлайн-проекти (індивідуальні та групові), метод проектів із використанням мережі Інтернет, віртуальну навчальну аудиторію, анімацію та симуляції тощо.

Змішування може відбуватися *на рівні діяльності*, коли навчальна діяльність містить традиційні та мультимедійні елементи курсу; *на програмному рівні*, що уособлює поєднання традиційних і дистанційних курсів; *на рівні курсу*, що охоплює поєднання традиційних та дистанційних заходів; *на інституційному рівні*, де можуть використовуватися традиційні заняття на початку та в кінці семестру з онлайн-навчанням (дистанційним навчанням) між ними або інші, складніші форми [12].

Нас, викладачів англійської мови, змішане навчання цікавить передусім на рівні діяльності та рівні курсу. Узагальнимо моделі змішаного навчання, виділені як закордонними, так і вітчизняними дослідниками [1; 5; 9; 10; 12; 16]. Вони відрізняються домінуванням одного із трьох основних компонентів змішаного навчання: 1) безпосередньої взаємодії учасників навчального процесу («віч-на-віч») у традиційному форматі аудиторних занять; 2) самостійного навчання; 3) інтерактивної взаємодії за допомогою ІКТ та онлайн-ресурсів.

1. **Ротаційна модель (Rotation Model)**, де навчальний час розподілено між роботою в аудиторії разом із викладачем та навчанням, де взаємодія між суб'єктами навчання відбувається за допомогою ІКТ. Ця модель ґрунтується на принципі ротації, коли студенти навчаються в групах за певним графіком і переміщуються від однієї станції до іншої, одна з яких – онлайн-навчання, інші – навчання в групах, письмові завдання, проектна робота, індивідуальні заняття з викладачем тощо [9, с. 156]. Різновидами цієї моделі є зонава ротація (Station Rotation Model), модель ротації в межах класу (In-Class Rotation Model), модель індивіду-

альної ротації (Individual Rotation Model) та модель «перевернутого класу» (Flipped Classroom Model). Відмінність моделі «перевернутого класу» полягає в тому, що студенти отримують основний навчальний матеріал та інструкції онлайн, відбувається індивідуальна ротація, коли кожен студент навчається за своїм індивідуальним графіком [9, с. 156]. В умовах постійного скорочення аудиторних годин на вивчення дисципліни «Іноземна мова (за професійним спрямуванням)» та збільшенням годин на самостійну роботу ця модель вже дуже скоро може стати традиційною у ЗВО.

2. **Особистісно орієнтована модель (Self-Blend Model)**, яка надає можливість доповнювати традиційні аудиторні заняття вивченням додаткових онлайн-курсів із певної теми (на освітніх інтернет-платформах Coursera, Canvas Network, Future Learn, Ed Era, Udacity та інших). Так, студентам спеціальності 125 «Кібербезпека» під час вивчення теми «Безпека в мережі Інтернет» на заняттях іноземної мови було запропоновано самостійно пройти онлайн-курс «Introduction to Cyber Security», а студентам авіаційних спеціальностей – онлайн-курс «Aviation». Проте в межах даної моделі студенти можуть самостійно вибрати додаткові курси.

3. **Гнучка модель (Flex Model)**, де основою навчального процесу є дистанційне навчання. За такого навчання більша частина курсу засвоюється в умовах електронного навчання, а викладач супроводжує студентів дистанційно. Проте можлива також організація аудиторних консультацій для відпрацювання складних завдань із невеликими групами або з окремим студентом.

4. **Модель збагаченого віртуального середовища (Enriched Virtual Model)**. Ця модель передбачає, що студенти засвоюють більшу частину навчальної програми за допомогою електронних курсів, водночас консультації з викладачем можуть відбуватися як очно, так і в онлайн-режимі.

Перші із двох зазначених моделей, на нашу думку, доцільно застосовувати під час вивчення англійської мови професійного спрямування у ЗВО. Розглянемо, яким чином ці моделі можна інтегрувати в традиційний процес вивчення англійської мови в технічному ЗВО. Запроваджуючи змішане навчання, можна запропонувати ротаційну модель «перевернутого класу» з електронними лекціями з лексичних та граматичних тем, а також із фахових тем, обговорення яких вже можна провести в аудиторії.

Значну гнучкість у комбінуванні традиційних методів навчання з електронним навчанням на практичних заняттях також дає модель «зонава ротація», важливою умовою якої є доступ кожного студента до ПК. На жаль, більшість аудиторій, де проводяться практичні заняття з англійської мови, не мають достатнього оснащення. Проблема

частково вирішується за допомогою ноутбуків, які викладач та студенти приносять на заняття. У разі використання даної моделі навчання викладач матиме змогу переключати студентів із фронтальної роботи на індивідуальну роботу з матеріалами онлайн-курсу. Крім того, у викладача з'явиться час на індивідуальне консультування студентів.

Використання цих двох різновидів ротаційної моделі змішаного навчання приводить до підвищення ефективності практичних занять з англійської мови, дозволяє викладачеві застосовувати нові форми і методи організації навчання, а студентів – більш цілісно сприймати курс, що вивчається, завдяки роботі з електронними ресурсами онлайн-курсу. Онлайн-спілкування, застосовуючи різні інструменти (чат, форум, «Скайп»), надає суб'єктами навчання, які перебувають у різних місцях, можливість спілкуватися і працювати разом, а також «певну частку свободи в процесі навчання» [10, с. 70].

Для студентів освітнього ступеня «Магістр», які часто поєднують навчання з роботою, ефективною буде також модель змішаного навчання, де головний акцент робиться на самостійному електронному навчанні з організованою дистанційною взаємодією викладача зі студентами, доповненою аудиторними заняттями і консультаціями. Проте, як зазначає Я. Сікора, ефективність цієї моделі залежить як від якості освітнього вмісту електронного онлайн-курсу, так і від володіння викладачами технологіями дистанційного навчання [5, с. 94]

Розглядаючи поняття змішаного навчання та його сутність, важливо проаналізувати основні переваги та недоліки, пов'язані з використанням даної форми навчання під час вивчення англійської мови професійного спрямування. Серед головних переваг виділимо такі:

- відкритість навчального процесу;
- гнучкість і доступність (постійний доступ до навчальних матеріалів у зручний для себе час незалежно від географічного положення);
- модульність (планування індивідуальної навчальної траєкторії навчання);
- формування саморозвитку та самоосвіти (студенти самостійно здобувають нові знання за допомогою електронних ресурсів, що стимулює вироблення в них відповідального ставлення до навчання);
- реалізація персоналізованого підходу (ураховання індивідуальних особливостей студентів; студент має змогу самостійно обирати зручний для нього темп та обсяг);
- підвищення мотивації пізнавальної діяльності студентів, виникнення відчуття успіху;
- підвищення ефективності педагогічної діяльності з метою досягнення нових освітніх результатів;

- технологічність (використання нових досягнень ІТ);
- інтерактивність (можливість взаємодії студента з навчальним середовищем);
- підвищення комп'ютерної грамотності як студентів, так і викладачів;
- використання автентичних навчальних матеріалів;
- охоплення великої кількості учасників навчання;
- можливість здійснювати моніторинг навчального процесу студента та, за потреби, коригувати навчальний процес;
- зміна ролі викладача від транслятора знань до координатора, завдання якого – організувати спільну діяльність студентів та спонукати їх до самостійності;
- значне скорочення витрат на організацію освітнього процесу й економія матеріальних ресурсів.

Проте сьогодні ще існують проблеми впровадження змішаного навчання. Серед головних недоліків такої форми навчання в Україні зазначимо велику залежність від технічних засобів навчання й оснащення аудиторій. Крім того, деякі студенти нерегулярно переглядають лекції, що може призвести до їх відставання. Комп'ютерна неграмотність як студентів, так і викладачів теж може стати на заваді ефективному використанню змішаного навчання.

Серед організаційних проблем варто виділити необхідність подолати небажання викладачів використовувати змішане навчання через низьку мотивацію до засвоєння нових методів роботи зі студентами та необхідність ретельного планування таких занять, визначаючи, на яких етапах необхідна співпраця, а на яких – робота в мережі чи робота в аудиторії; подолати переконання, що змішане навчання не таке ефективне, як традиційне навчання в аудиторії. Дані проблеми можна частково вирішити за допомогою підвищення кваліфікації викладачів у галузі електронного навчання. Серед інших труднощів спостерігається неефективне управління часом студентами та відсутність у них самодисципліни, труднощі, які можуть виникнути під час використання платформи електронного навчання, та невисока якість навчального матеріалу.

Висновки. Отже, розвиток інформаційного середовища сучасного суспільства вимагає перенесення частини освітнього процесу з навчальних аудиторій до інтернет-простору. Тому впровадження змішаного навчання може стати важливим напрямом модернізації сучасної вищої освіти. Зважаючи на перелічені в статті переваги змішаного навчання, ми приходимо до висновку про ефективність використання цієї інноваційної форми навчання в навчальному процесі ЗВО загалом і під час вивчення англійської мови зокрема. Проте

впровадження цієї форми ще потребує чимало зусиль від викладачів. Було обґрунтовано вибір моделей «перевернутий клас», «зонова ротація» й «особистісно орієнтованої», які вже сьогодні можна активно застосовувати під час вивчення англійської мови професійного спрямування,

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробленні методики навчання студентів технічних спеціальностей англійської мови на основі моделі змішаного навчання, виділивши засоби ІКТ, спрямовані на реалізацію змішаного навчання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коротун О. Методологічні засади змішаного навчання в умовах вищої освіти. *Інформаційні технології в освіті*. 2016. № 3 (28). С. 117–129.
2. Теорія та практика змішаного навчання : монографія / В. Кухаренко та ін. ; за ред. В. Кухаренка. Харків : Міськдрук, 2016. 284 с.
3. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля*. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 260–264.
4. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого-педагогічна проблема. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV. С. 89–96.
5. Сікора Я. Інтеграція електронного навчання і дистанційних освітніх технологій в навчальний процес ВНЗ. *Актуальні питання сучасної інформатики*. № 3. С. 92–95.
6. Ткачук Г. Інтеграція онлайн-засобів змішаного навчання при вивченні інформатики. *Педагогічні науки*. Вип. 81. Т. 1. 2018. С. 244–248.
7. Ткачук Г. Теоретичні аспекти та стан впровадження змішаного навчання у закладах вищої освіти України. *European vector of contemporary psychology, pedagogy and social sciences: the experience of Ukraine and the Republic of Poland* : collective monograph. Vol. 1. Sandomierz : Izdevnieciba Baltija Publishing. 2018. P. 465–484.
8. Триус Ю., Герасименко І. Комбіноване навчання як інноваційна освітня технологія у вищій школі. *Теорія та методика електронного навчання* : збірник наукових праць. Вип. III. Кривий Ріг, 2012. С. 299–308.
9. Чугай О. Змішане або гібридне навчання як трансформація традиційної освітньої моделі. *Новітні освітні технології в контексті євроінтеграції* : тези доповідей Міжнародної науково-методичної конференції, Київ, 14 січня 2015 р. Київ, 2016. С. 154–158.
10. Щербакова О., Ніколаєва Ж. Змішане навчання як форма організації навчального процесу з іноземної мови у ВНЗ. *Молодий вчений*. 2017. № 4.1 (44.1). С. 69–73.
11. Фандєєва А. Змішане навчання як технологія змін і трансформації. *Народна освіта*. 2017. Вип. 2. С. 4–9.
12. Bonk J., Graham G. *The Handbook of Blended Learning: Global Perspectives, Local Designs*. 2006. San Francisco, CA : Pfeiffer Publishing. 32 p. URL: http://curtbonk.com/graham_intro.pdf (дата звернення: 07.02.2019).
13. Cennamo K., Kalk D. *Real World Instructional Design*. 2005. Belmont, CA : Thomas Wadsworth. 384 p.
14. Collis B., Moonen J. *Flexible Learning in a Digital World: Experiences and Expectations*. 2001. London : Kogan Page Limited. 231 p.
15. Graham C., Dziuban C. *Blended Learning Environments*. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/3115/9c8043330064c735bbd9776dff822a3c8782.pdf> (дата звернення: 07.02.2019).
16. Nagel D. *The Disruption of Blended Learning. Transforming Education Through Technology*. URL: <http://thejournal.com/Articles/2011/07/06/The-Disruption-of-Blended-Learning.aspx> (дата звернення: 08.02.2019).
17. Rossett A., Frazee R. *Blended Learning Opportunities*. 2006. NY : American Management Association. URL: https://www.researchgate.net/publication/228669485_Blended_Learning_Opportunities (дата звернення 07.02.2019).
18. Singh H., Reed C. 2001. *A White Paper: Achieving Success with Blended Learning*. 2001. URL: <https://maken.wikiwijs.nl/userfiles/f7d0e4f0bd4661998> (дата звернення: 08.02.2019).